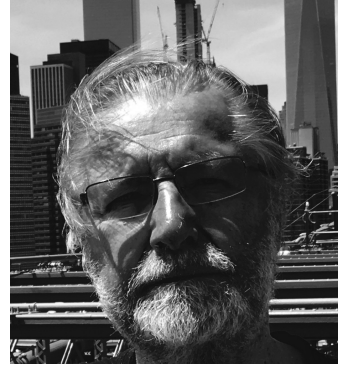

Kolumni

Esko Klemelä

Totisesti... Mitä aikaa on tämä...

Me kuusikymmenlukulaiset ostimme helposti Bertolt Brechtin raamatullisen kaikkuisia tekstejä.

*"Totisesti, minä elän synkkää aikaa.
Mitä aikaa on tämä,
jolloin puhe puista on melkein rikos
koska siinä vaietaan niin monista rikoksista.
Se, joka levollisena ylittää kadun,
tuskin enää muistaa ystäviään,
jotka ovat hädässä.
Minä olisin kernaasti viisas.
Vanhoissa kirjoissa kerrotaan mitä on viisaus.
Vetäydy maailman taisteluista
ja vietä lyhyt aikasi vailla pelkoa.
Tule toimeen ilman väkivaltaa.
Maksa paha hyvällä, luovu toiveistasi, unohda ne!
Totisesti, minä elän synkkää aikaa."*

Lauloiko tätä Kristiina Halkola? Vai oliko se joku toinen levyllä *Lautanen Guatemalan verta*? Ajat muuttuvat. Mutta onko Brechtin julistus menettänyt ajankohtaisuutensa? Ei ole. Vilkaisen keskustelua turvapaikkapolitiikastamme. Kuulen viestejä liikenne- ja netti- raivosta. Avaan sotautuisia pursuilevan tele-

visioni. Väkivallan loputtomat kierteet ja syklit eri puolilla maailmaa saavat miettimään, onko puutarhani totisesti vain sitä varten, että voin panna pääni pensaaseen?

Kaikessa keskustelussa pätee vanha viisaus: vastaukset tappavat hyviä kysymyksiä. Eräs kysymys on, olenko psykoanalyttikkona ja terapeutina puhumassa puista ja lillukan varsista, kun pitäisi puuttua "rakenteisiin". Olenko vastaanotollani suojassa tai koskemattomissa? Joskus kuulee sanottavan, että analyytikot ja terapeutit elävät norsunluutorneissa ja hoitavat siellä hyvin toimeentulevia ihmisiä. Eivät tiedä todellisesta kurjuudesta mitään. Asia vaatii lisäpohdintaa; lisäkysymyksiä.

Olisiko minun luovuttava julkisesta poliitisesta neutraaliudestani, siirryttävä kammiostani barrikadeille, kulkueisiin, liikkeisiin? Kysymys voidaan asettaa toisinkin: Ovatko yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ja rauha liian tärkeitä asioita jätettäväksi vain poliitikoille ja asiantuntijoille? Esimerkkejä psykoanalyttisen ajattelun ja menetelmien soveltamisesta yhteiskunnan laajempien rakenteellisten ongelmien käsittelyyn on toki olemassa. Tulee mieleen Martti Siirala, joka

kehotti oppilaitaan: Menkää ulos vastaanotoltanne! Osallistukaa! Tulee mieleen ns. Tavistock-menetelmä, jota varhain alettiin soveltaa mm. työelämän organisaatioiden kehittämisessä. Tulee mieleen Vamik Volkanin poliittis-psykologinen työ kansainvälisten konfliktien ratkaisuyrityksissä, joissa keskeistä on psykoanalyttinen ymmärrys suremisesta.

Kyllä Freudkin osallistui yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen keskusteluun aikansa vaikuttajien kanssa. Siihen aikaan vaikuttaminen oli kirjeenvaihtoa ja kirjoituksia. Toisen maailmansodan jälkeen brittiläisistä psykoanalytikoista monet pitivät jo radioesitelmiä ja kirjoittivat yleistajuisia artikkeleita päivälehtiin eri elämänilalueilta. Psykoanalyttisten instituuttien, ainakin Tavistock-klinikan ja sikäläisen Kelan välille tuli tiivis yhteistyö. Ja kuten sanottu, levisihän psykoanalyttista ajattelua teollisuudenkin organisaatioiden kehittämiseen. Sota-aika oli nostanut eräitä psykoanalytikoita armeijan kuntoutuspsykiatrian kehittäjiksi.

Voi myös pohtia, onko koko kysymys yhteiskunnallisesta toiminnasta ja ”tekemisestä” terapeuttien kohdalla väärin asetettu. Olemme vastaanotollamme vuorovaikutuksessa yksilöiden, perheiden tai pienryhmien kanssa. Käytämme sanoja ja niiden oheisviestejä. Riittävätkö maailmassamme sanat? Freud polemisoi *Toteemi ja tabu* -kirjassaan rivien välissä *Johanneksen evankeliumia*, joka alkaa: ”Alussa oli Sana.” Kai sen voi tulkita, että ihmisen tekee ihmiseksi puhe, ja sen ymmärtäminen. Freud väittää: Alussa oli oikeastaan Teko. Sillä hän viittaa oidipaaliseen isänmurhaan. Yhteiskunnan perusta, ihmisen putoaminen puusta järjestäytyneeseen yhteiskuntaan, perustuu tekoon, joten kyllä symbolifunktionkin löytymisen siihen liittyy.

Sanat ovat tekoja, jotka muokkaavat maailmaa, väittää Leena Krohn, filosofinen kirjailijamme. Sanan ja teon välinen yhteys on mielenkiintoinen. Psykoanalyttinen liike löysi viime vuosisadan loppupuolella tärkeän vuorovaikutuksellisen idean, kun huomattiin, että usein sanoja tärkeämpää on ymmärtää, mitä potilas tekee puheellaan. Mitä hän tekee minulle ja minä hänelle? Sanan ja tekemisen välinen raja on sumuinen. W. R. Bion toi psy-

koanalyttiseen keskusteluun myös filosofisia näkökulmia, totunnaisia laajempia ja yllättäviä. Hän kutsui niitä verteksiksi. Terapeutin on esimerkiksi hyvä kysyä itseltään joka kerta, kun potilas astuu sisään: Miksi hän tuli? Eihän hänen ollut pakko tulla. Bion asetteli muutenkin oudon tuntuista kysymyksiä. Well, olemme tässä, mutta missä me olemme? Voit antaa jonkin osoitteen, mutta jos vaihdetaan verteksiä, paikkamme koordinaatit ovatkin ihan erilaiset. Filosofisemmat kysymyksenasettelut tuovat psykoanalyttiseen praktiikkaan aina uusia näkökulmia. Aika, paikka ja muut ”realiteetit” suhteellistuvat ja tulevat subjektiivisiksi. Myös synn ja seurauksen loogiikka murenee.

Bionilla on runsaasti hauskoja esimerkkejä verteksin vaihtamisesta. Toivon voivani joskus kuvata niitä. Terapeutin elämä vastaanotolla muuttuu aika oudoksi, jos hänelle tulee tärkeäksi realiteettiperiaatteen ja mielihyväperiaatteen lisäksi epävarmuusperiaate. En koskaan tiedä, mistä puhun, kun puhun puista. Poikkeako psykoanalyttinen terapia subjektiivisuudessaan tavanomaisesta tiedon hankkimisesta ja ”tieto-opista”? Elävä elämä on täynnä hetkiä, jolloin valitsen, mihin kiinnitän huomioni. Vastaanotolla minun on tehtävä yksin valintojani. Mikään manuaali ei voi sitä tehdä, vaikka olisi kuinka yksityiskohtainen. Minun on valittava jopa kieli, jolla puhun potilaalle. Kukaan ei voi päättää sitä minun puolestani. Näistä syistä terapeutin ammatti on ”mahdoton ammatti”. Tämän tapaisista syistä voin ajatella, että psykoanalyysi ei ole tiedettä samassa mielessä kuin muut tieteet. Joskus yhteistyö toisin ajattelevien kanssa, esimerkiksi yliopistokoulutuksissa voi tuntua absurdilta.

Kun taiteilija maalaa puun, hän puhuu jostakin todellisuudesta, jota muut eivät välttämättä näe. Kun hän maalaa, hän tietää, että puun takana on jotakin, jota hän ei näe. Hän ei maalaa esimerkiksi juuria, jotka ovat piilossa. Kun terapeutti kohtaa ihmisen, hän taiteilee etsiessään omaa kuvaa tai kuvakulmaa tuosta ihmisestä. Hän ikään kuin kokoaa pirstaleisesta kokonaisuutta. Analyysi ei ole pilkkovaa erittelyä vaan kokoamista. Jos sanomme,

että se, mikä on piilossa, on ”tiedostamaton”, olemme jo liukuneet pois taiteestamme. Se, mikä kätkeytyy, on inhimillinen persoonallisuus kokonaisuutena, eikä vain ”tiedostamaton”.

Olemme pikemminkin taiteilijoita kuin länsimaisia tieteilijöitä. Ellemme ole, olemme väärässä ammatissa. Puhe puista ei vie pelkästään kysymykseen ihmisen yhteisöllisyydestä vaan kysymykseen totuudesta, todellisuuden luonteesta. Puhe puista on rikos, ellei näe puun taakse.